

Den diskriminerade forskningen

Carin Flemström

Social forskning behövs — men saknas

Det är ett allmänt känt faktum att det saknas forskning om samhällets socialpolitiska åtgärder — s. k. social forskning. Detta beror dock inte på att inte behovet har uppmärksamats. Tvärtom, under en lång rad år har man från olika håll och med skiftande motiveringar krävt professurer eller forskningscentra för social forskning. Socionomutbildningsutredningen föreslog 1962 att socialhögskolorna skulle få forskningsresurser. En högre utbildning utan kontakt med den vetenskapliga innovationen på området skulle sakna utvecklingsmöjligheter. Från socialarbetarhåll har man förtvivlat ropat efter forskning för att slippa arbeta i blindo, och från allmänheten höjs gång efter annan röster med krav på en analys av resultaten av den socialpolitik som varje år slukar en betydande del av nationalprodukten.

Att en viss social forskning ändå förekommit har mer berott på enskilda forskares specialintressen än på en medveten statlig forskningspolitik.

Soc stud Carin Flemström levererar i detta debattinlägg en bister kritik över statsmakternas bristande intresse för den sociala forskningen.

De som skulle ha nytta av social forskning är lågstatusgrupperna. Men dessa saknar både resurser och kanaler för att påverka forskningspolitiken. Konsekvenserna av bristen på social forskning är uteblivna eller felaktiga åtgärder, felaktig behandlingsmetodik och konservering av samhällets klasskaraktär.

Samhällsforskningen borde ägna mer uppmärksamhet åt att analysera de värderingar, som skapat de fakta och orsakssammanhang som objektivt kan iakttas. Social metodforskning kan inte skiljas från målsättningsproblematiken.

Carin Flemström studerar i Lund och är ordförande i Socialhögskolornas Studentkårers Organisation.

Det bristande intresset för social forskning dokumenterade statsmakterna kraftigt vid tillsättandet av sociallagsutredningen. Denna har att se över sociallagarna och initiera en rad förändringar men helt utan stöd av vetenskapliga fakta. Någon forskning i samband med utredningen har inte förutsatts. Är det för statsmakterna tillfyllest med ett kvalificerat tyckande i dessa viktiga frågor? Samma bristande intresse för forskningen finner man på det kriminalpolitiska området när man utan att ta hänsyn till Bengt Börjesons undersökningar om påföljdernas verkningar fortsätter att bygga kromosomanstalter. Varför inte satsa på att finslipa hans analysmetoder och pröva den generella giltigheten i hans tes att frihetsberövande alltid är sämre än påföljd i frihet.

Nonchalansen mot den sociala forskningen blir än mer i ögonfallande när man jämför med de enorma resurser som läggs ned på bl. a. teknisk, naturvetenskaplig och ekonomisk forskning.

Orsaken till bristen på social forskning

Den största orsaken till den sneda fördelningen av forskningsresurserna är samhällets klasskaraktär. Vilka är det som kan initiera och kontrollera forskning? — Det är endast de välsituerade grupperna. De har både de ekonomiska resurserna och de byråkratiska kanalerna för att kunna få igenom sina önskemål. De har kontakter, personkännedom, och är tillräckligt insatta i forskningsproblemens natur för att kunna delta i en forskningsdiskussion. Att forskarpersonalen själv tillhör högstatusgrupperna bidrar naturligtvis till att dess gruppintressen lättast blir tillgodosedda. De har ju helt enkelt den största kännedomen om problemen inom sin egen vardagsvärld.

De som skulle ha den största nyttan av social forskning är otvivelaktigt låg-status-grupperna. Socialpolitikens åtgärder rör främst dem. Dessa har små eller ringa möjligheter att göra sig hörda. De har varken de ekonomiska resurserna eller de byråkratiska kanalerna.

Konsekvenser av bristen på social forskning

Bristen på social forskning understryker vårt samhälles karaktär av klassamhälle. Ingen forskning har syftat till att påvisa de mekanismer i samhället som orsakat uppkomsten av de stora grupperna av missanpassade. Effekten av sådana företeelser som bostadssegregation, alienation i arbetet, förlegade könsroller, osv. har icke studerats. Det finns inte heller någon forskning som syftar till att blottlägga och analysera de värderingar socialpolitiken bygger på. Hade så varit fallet hade kanske inte så många diskriminerande paragrafer kunnat smygas in i sociallagarna. Nykterhetsvårdslagen t. ex. är en klasslag. Knappast någon ur socialgrupp 1 har enligt denna tvångsintagits på nykterhetsanstalt. En mer vetenskaplig analys vid införandet av lagen hade kunnat förvarna om dess klasskaraktär.

Bristen på systematisk och kritisk analys av socialpolitiken skapar godtyckliga behandlingsåtgärder utan en vettig relation mellan åtgärd och behandlingsresultat. Det är ödesdigert inte bara för de drabbade individerna utan också för sam-

hället i stort. Åtgärderna kan ge resultat som inte är önskade utan som i stället är skadliga. Detta verkar vara fallet inom social- och kriminalpolitiken. Mycket av den tvångsmässiga "vården" tycks förstärka missanpassning i stället för att bota den.

Sociallagarna borde granskas utifrån bl. a. följande av frågeställningar typ: Vilka symptom är utmärkande för klienterna? Hur tillämpas de olika behandlingsåtgärderna? Vilka resultat får åtgärderna? Vilka resultat får åtgärderna på längre och kortare sikt? Vilka andra åtgärder skulle ge ett bättre resultat?

Bristen på vetenskapligt underbyggda fakta kan användas som argument mot nya reformer. Det är rationellt — vet man bara att någonting är fel, men inte hur man skall göra i stället, så låter man bli att genomföra förändringar. Man vet vad man har men inte vad man får! Bristen såsom sådan på social forskning verkar alltså konservativt. Vilken som är värst, att genomföra godtyckliga reformer eller inga alls, kan man alltid fundera över.

Övrig forskning

Den etablerade forskningen är inriktad på att höja välståndet för redan välanpassade och välsituerade. Vad gäller den verkligt kostnadskrävande forskningen internationellt sett instämmer nog de flesta. Om de resurser som läggs ned på rymd- och militär forskning i stället satsades på lösningen av jordens försörjningsproblem skulle problemen kanske vara lösta inom en kort tid. Men som en del av helheten går mönstret igen också i Sverige. En stor del av forskningen kontrolleras direkt eller indirekt av de välsituerade. Företagen driver såsom redan påpekats forskning i egen regi men de har också stort inflytande på undervisningen. I styrelserna för t. ex. de tekniska högskolorna sitter många representanter för arbetsgivarna. Handelshögskolan i Stockholm är helt privat. I Lund har det skånska näringslivet just startat ett ekonomiskt forskningsinstitut i nära samarbete med universitetet. Företagen räknar med att forskningen som bedrivs där skall vara av direkt nytta för dem. När fick de underprivilegie-

rade samma möjligheter?

Den av de privilegierade initierade forskningen för ofta med sig fördelar för alla samhällsgrupper. Exempel på detta är den utveckling av läkemedel som den farmaceutiska industrin bedriver. Men motiven bakom är inte det allmännas bästa utan vinstmotiv. Stora resurser läggs också ned på forskning inom rena lyxprojekt. Detta gäller t. ex. bilindustrin. Som känt är bilförekomsten avsevärt mindre bland de lägre inkomsttagarna än bland de högre.

Sjukvårdens resurser utnyttjas av hög såsom låg och forskningen inom detta område är mycket avancerad. Symptomatiskt är just den del av den medicinska forskningen som skulle vara av betydelse för lågstatusgrupperna den minst utvecklade. Det är den socialmedicinska och den yrkesmedicinska forskningen. Hade statsmakterna satsat lite mer på socialmedicinen hade vi kanske haft bättre kunskaper om narkotikans epidemiologi. Redan 1958 begärde socialläkare John Tackman i Stockholm att få undersöka den narkotikaepidemi som härjade då. För en tid sedan slog det ned som en bomb i tidningarna att kvinnor ur socialgrupp 3 lättare får missfall än andra. Finns det resurser och intresse för att analysera det problemet djupare?

Bristen i den befintliga samhällsforskningen

Ovan har konsekvenserna av bristen på social forskning diskuterats. Men det bedrivs ju ändå en samhällsvetenskaplig forskning av ganska omfattande format. Det tycks som den inom sig rymmer vissa mekanismer som förhindrar att den blir den samhällskritiska forskning den bör vara.

Inom den västerländska samhällsforskningen finns en myt om vetenskapens neutralitet och opolitiska karaktär. Samhällsforskaren skall liksom teknikern syssla med metodproblem, målen formuleras av andra. Men ett medel kan aldrig ses skilt från det mål det skall användas för. Det ena påverkar det andra. På grund av denna "neutralitet" blir forskningen fragmentarisk och ytlig. Aldrig analyseras de samhälleliga värderingar som skapat de fakta och orsakssammanhang man

kommit fram till. Forskningen blir sällan kritisk utan i stället konservativ eftersom den utgår ifrån att samhällsnormerna är något opåverkligt. När man konstaterar att socialvårdsklientelet har en apatisk attityd, lägre utbildning, bor sämre osv. än genomsnittet går man sällan djupare och frågar efter orsaken till detta. När man konstaterar, att självmördare ofta är ensamstående eller fränskilda, nöjer man sig med detta som om det vore lösningen. Men vilka mekanismer i samhället gör att ensamstående upplever ett sådant tryck att många av dem väljer en sådan utväg? Är det inte forskningens uppgift att föra ut information om dessa mekanismer sedan man funnit dem och att försöka analysera fram ett samhälle utan dem?

Denna brist på djup och kritik i analysen färgar också synen på de avvikandes problem. Att den rådande samhällsstrukturen skapat apatiska och diskriminerade människor blir denna forskning oförmögen att påvisa. Följaktligen betraktas den avvikande enbart som avvikande vars problem är bristande socialisering och social kontroll. Forskningens uppgift blir då att skapa mekanismer för en sådan kontroll. Så är fallet med juridiken, arbetssociologin och behandlingsforskningen. När socialarbetarna önskar sig social metodforskning bör de alltså akta sig för att se den skild från målsättningsproblematiken — om man inte önskar arbeta i den sociala kontrollens tjänst.

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
arkiv
bibliotek
butiker
laboratorier
privatinredn.

Parrings

Försäljningsavd.:

KARLAV. 89 - STOCKHOLM Ö
Tel 67 36 50, 67 76 75, 67 76 81